

KOMMUNAL OG REG. DEP
13 SEPT 2006
05/1435
Ark.
Avd. / /

Til Kommunal- og regionaldepartementet
Bolig og Bygningsavdelingen
Postboks 8112 Dep.
0032 Oslo

Oslo, 12.08.2006

Med e-post kopi til: postmottak@krd.dep.no
Statens bygningstekniske etat: be@be.no

Ryggforeningen i Norges høringsuttalelse til endringer i tekniske forskrifter til plan- og bygningsloven (TEK)

1. Generelt

Ryggforeningen viser til sin uttalelse til NOU 2005-12 "Mer effektiv bygningslovgivning II". Vi ba her om å bli høringsinstans ved alle lov- og forskriftsendringer hvor universell utforming eller brukbarhet er et tema. Til tross for vår anmodning er vi ikke medtatt på høringslisten for endringer i tekniske forskrifter til plan- og bygningsloven.

Vi viser også til vår høringsuttalelse til NOU 2005: 8 om "Likeverd og tilgjengelighet" og våre forslag til generell og individuell tilrettelegging i forbindelse med bygg og anlegg, samt uteområder.

Ryggforeningen har begrenset sine merknader til innføringen av begrepet universell utforming.

2. Universell utforming og sittehemning

Innføringen av universell utforming i regelverket skal generelt bety økt tilgjengelighet for alle uavhengig av funksjonsevne. Ryggforeningen ser det derfor som positivt at universell utforming innføres i teknisk forskrift.

I høringsforslaget presiseres det at innføringen av begrepet universell utforming ikke er ment som en realitetsendring eller "skjerping" av gjeldende regler. Det hevdes at det ved innføringen av dette begrepet vil kunne "skapes større oppmerksomhet på kravene, noe som igjen vil kunne bidra til bedre etterlevelse av reglene". Forslaget er ment som en "tydeliggjøring av eksisterende regelverk".

Bakgrunnen for forslaget er å sikre at bygg og uteområder utformes slik at mennesker kan bruke dem på en likestilt måte, så langt det er mulig uten spesielle tilpasninger.

Departementet har valgt universell utforming som sentral strategi for å legge til rette for at alle samfunnsborgere får like muligheter til personlig utvikling og livsutfoldelse.

Under omtalen av gjeldende forskrift § 10-1 om "Generelle krav til brukbarhet", fremheves det at bestemmelsene skal sikre at bygninger kan nyttes til sitt forutsatte formål, og at utformingen gir gode bruksmuligheter for orienterings- og bevegelseshemmede.

Det vises videre til veiledningen til teknisk forskrift hvor det er gitt en nærmere fortolkning av hva som menes med orienterings- og bevegelseshemmede:

"Med orientershemmet person menes person som pga. sansetap, f.eks. synshemning, hørselshemning, psykisk utviklingshemning eller former for lesevansker, har problemer med å orientere seg i det fysiske miljø når det ikke er spesielt tilrettelagt (f.eks. ved hjelp av lys, farger, kontraster og materialbruk, akustikk eller skilting). Med bevegelseshemning menes mange former for funksjonshemninger, f.eks. gangbesvær, hjerte- og lungelidelser, som stiller spesielle krav til bygningers planløsning og bygningsmessige detaljer."

Med denne detaljerte beskrivelsen er det åpenbart at man både før og nå ensidig fokuserer på orienterings- og bevegelseshemmede og overser hovedgruppen sittehemmede. Den mest primære funksjonshemning ved rygglidelser, nemlig sittehemning, er overhodet ikke nevnt. En av hovedkategoriene innen funksjonshemning er dermed helt utelatt, jf. Nettleksikonet Wikipedia;
<http://no.wikipedia.org/wiki/Funksjonshemning>

Sitthehemning hører ikke naturlig inn under kategorien bevegelseshemning fordi sitteproblemer ikke først og fremst berører bevegelsesapparatet, men evnen til å sitte. Sitteproblemer er knyttet til ryggsøylens vekt bærende evne. Når denne evnen svikter, er det ikke bevegelse som er problemet, men en statisk oppreist stilling.

Siden universell utforming er en strategi for å skape et samfunn som er tilgjengelig for alle, er det neppe meningen og ekskludere personer med nedsatt sitteevne på grunn av rygglidelser. Ryggforeningen antar at denne gruppen funksjonshemmede er oversett og ikke bevisst utelatt. Sittehemmede kan imidlertid enkelt tilføyes både i forskriften og veiledningen. En slik tilføyelse kan imidlertid komme i konflikt med alle forsikringene i Høringsforslaget som går i retning av at endringene i forskriften ikke innebærer en skjerpelse av kravene til universell utforming, men bare representerer en språklig presisering av allerede

eksisterende krav og intensjoner. I den grad tidligere krav til byggverk har oversett en viktig gruppe funksjonshemmede, kan Ryggforeningen ikke se at det eksisterer noen gode grunner til at disse ikke skal inkluderes i tilknytning til endringene, selv om det skulle innebære en viss skjerpelse av kravene. Man kan også merke seg at en slik skjerpelse bare i liten eller ingen grad vil fordyre byggverkene hvis bevisstheten om behovene kommer inn på et tidlig tidspunkt i planleggingen.

Personer med rygglidelser utgjør ingen tallmessig liten eller marginal gruppe. Tvert i mot representerer rygglidelser den største enkeltårsak til langtidssykmelding og uføretrygd i Rikstrygdeverkets statistikker. Etter Ryggforeningens beregninger er det grunn til å tro at et betydelig antall personer lider av sittehemning.

Departementet opplyser at undersøkelser viser at tilrettelegging for bevegelsehemmede har gjennomgått en bedring etter introduksjon av funksjonskrav i 1997. En tilsvarende forbedring for sittehemmede hadde vært sterkt ønskelig, men vil neppe oppnås uten at denne type funksjonshemming uttrykkelig omtales.

Det er Ryggforeningens erfaring at gruppen med nedsatt sitteevne generelt er oversett. Ryggvennlige stoler eller muligheter til å legge seg ned, finnes sjelden i offentlige bygg og begrenser denne gruppe personers mobilitet og deltakelse i samfunnslivet. Sitte- og liggemuligheter for sittehemmede er en del av tilgjengeligheten for funksjonshemmede. Slike forhold blir som regel ikke nevnt i utredninger som drøfter tilgjengelighet for funksjonshemmede. Derfor blir sittehemmedes spesielle behov heller ikke imøtekommet i offentlige bygg eller i samfunnet for øvrig. Et typisk eksempel er det nye Rikshospitalet i Oslo. Flere venteværelser har både benker og stoler. Benkene er imidlertid ca 20-30 cm for korte til at en voksen person med gjennomsnittlig høyde kan ligge på dem. Dette skyldes antakelig en tilfeldighet og neppe en bevist vurdering. Dette er et eksempel på hvordan sittehemmedes behov enkelt kunne vært imøtekommet dersom det hadde vært en bevisstgjøring rundt sittehemning som funksjonshemming.

Ifølge departementet kan både teknologi og kompetanse sette begrensninger for universell utforming. Det er desto viktigere at ikke også manglende kunnskap og bevisstgjøring begrenser praktiseringen av universell utforming.

Som det påpekes i høringsnotatet må hensynet til universell utforming tas i betraktning tidlig i planleggingen. Ryggforeningen vil understreke at det er viktig at sittehemning nevnes og tas i betraktning allerede på utredningsnivå og at det uttrykkelig nevnes i forskrifter og veiledninger når andre hovedgrupper funksjonshemming nevnes.

Departementet nevner at økt fokus på universell utforming vil bidra til bedre forståelse og kompetanse. Ryggforeningen mener derfor at det er viktig at det ikke bare fokuseres på bevegelsehemning og orienteringshemming, men at også hovedgruppen sittehemning får oppmerksomhet. Denne gruppen har helt andre behov enn de to andre gruppene når det gjelder utforming av bygg og utearealer. Det kan for eksempel være behov for større plass fordi en benk eller liggestol/nedfellbar stol er større enn en rullestol. I mange tilfeller er lokalene (særlig kinoer, teatre og auditorier), utformet slik at det ikke er mulig å medbringe egne liggestoler/senger uten å komme i konflikt med sikkerhetsbestemmelser for rømningsveier i forhold til brann. I restauranter og lignende er det som regel ikke plass til stoler eller sitte/liggeordninger som tar vesentlig mer plass enn lokalets egne stoler.

Høringsnotatet nevner at det finnes bygg uten likeverdig inngang for mennesker med funksjonsnedsettelse. Rullestolbrukere blir iblant henvist til sideinnganger og bakdører. Ryggforeningen vil opplyse at personer med alvorlige rygglidelser ofte er henvist til å bruke liggetraller ved forflytning. Disse krever større plass enn rullestoler, slik at mange heiser ikke er store nok. Personer med liggetraller er derfor ofte utestengt fra et bygg, eller de er henvist til å bruke vareheiser hvor slike finnes. Se mer om liggetraller i nettleksikonet Wikipedia: <http://no.wikipedia.org/wiki/Liggetraller>

Dernest er det liten hjelp for sittehemmede å ha adkomst til et byggverk dersom manglende sitte- og liggemuligheter gjør at de ikke kan oppholde seg der.

Høringsnotatet viser til NOU 2001:22 om "Bruker til borger", hvor Statsbygg har opplyst at det ikke er vesentlig dyrere å legge til rette for mennesker med funksjonsnedsettelse i nye publikumslokaler. Ryggforeningen mener dette er et godt poeng som også kan gjelde eldre lokaler. Vi viser igjen til benkene på det nye Rikshospitalet hvor det neppe hadde vært fordyrende med benker som er 20-30 cm lenger.

Når det utarbeides ny veiledning til teknisk forskrift med fortolkninger, er det svært viktig at gruppen sittehemmede nevnes uttrykkelig. Intensjonen med forskriftsendringen er bl.a. en tydeliggjøring av at tilgjengelighet gjelder for alle uavhengig av funksjonsevne.

Sittehemning har til nå vært såpass lite kjent fordi det sjelden omtales. Ryggforeningen konsulteres gjerne når det gjelder kunnskap om diskrimineringsfeltet og tilrettelegging for personer med sitteproblemer.

3. Kommentarer til forslag til forskriftstekst

Ryggforeningen støtter endringen i ordlyden i § 10-1 hvor "*Gode bruksmuligheter for orienterings- og bevegelseshemmede*" er foreslått erstattet av "*gode*

bruksmuligheter for alle". I og med denne endringen er det viktig at veiledningen presiserer at sittehemmede er inkludert.

Siden departementet har valgt å beholde ordlyden "orienterings- og bevegelseshemmede" i § 10- 21 tredje ledd, er det viktig at hovedkategorien sittehemmede også nevnes. Ryggforeningen foreslår følgende ordlyd:

"Der det er nødvendig av hensyn til byggverkets forutsatte bruk, skal kommunen kreve at atkomsten tilrettelegges for bevegelses-, sitte- og orienteringshemmede."

Som nevnt kan enkelte med alvorlige rygglidelser ha problemer med både forflytning og sitting, slik at de er avhengig av liggetraller for forflytning. Det må tas hensyn til at benker, stoler med nedfellbar rygg og liggetraller krever større plass enn rullestoler. Det må også beregnes tilstrekkelig areal i ganger osv, for at en liggetralle kan manøvreres rundt.

Ryggforeningen foreslår på samme måte at kategorien sittehemmede inkluderes i § 10-31:

§ 10-31. Planløsning og størrelse

2. Utforming av enkelte byggverk

Arbeidsbygning skal ha planløsning, størrelse og fordeling av rom tilpasset arbeidsplassenes behov. Arbeidsbygning skal ha universell utforming med mindre bygningen bare har arbeidsplasser som er helt uegnet for bevegelses-, sitte- og orienteringshemmede.

Byggverk for publikum skal ha universell utforming. I byggverk med mange rom med same funksjon, skal det sikres at et tilstrekkelig antall har universell utforming.

I byggverk med publikums-/tilskuerplasser skal det sikres at bevegelses-, sitte- og orienteringshemmede kan ta del i de tilbud som gis.

3. Atkomst i byggverk

I byggverk etter § 10-21, skal atkomst videre fra hovedinngang helt frem til og med inngangsdøren ha universell utforming til følgende deler av byggverket:

- bolig på inngangsplanet
- bolig i bygning der det er krav om heis
- arbeidsplass, herunder pauserom og sanitærrom mv., egnet for **bevegelses-, sitte- og orienteringshemmede**
- del av byggverk der publikum har adgang.

Dersom bygningen har flere atkomster og disse er forbundet med innvendig kommunikasjonsvei, skal denne ha universell utforming.

Vedrørende planløsning av byggverk har Ryggforeningen foreslått i høringsuttalelse til NOU 2005: 8 om "Likeverd og tilgjengelighet", at det innføres regler som byggeteknisk sikrer at bygninger beregnet for allmennheten har tilstrekkelig plass til liggebenker. Dette vil typisk gjelde kontorbygg, offentlige servicetilbud og butikk- og restaurantlokaler m.v. Et kontorbygg bør f. eks. ha en viss prosent areal beregnet for arbeidsplasser med liggemuligheter. Slike arbeidsplasser krever større plass enn ordinære skrivepulter. Det må også beregnes plass til liggebenker i heiser.

Slike plasshensyn vil, bortsett fra heiser, først og fremst gjelde oppføring av nye bygninger, siden eldre bygninger ofte har tilstrekkelig areal.

Ryggforeningen foreslår at tekniske krav om arealhensyn for liggemuligheter, innføres som en betingelse for å få byggetillatelse og bruksendring.

Til § 10-41 om krav til heis, vil Ryggforeningen bemerke at det er viktig at veiledningen opplyser at en tilrettelagt heis for sittehemmede må være så stor at det er plass til en

liggetralle. Det vil i praksis si at lengden må være rundt 1,80-2 m lang. Uten tilstrekkelig størrelse på heis vil et bygg kunne være stengt for personer med alvorlige rygglidelser.

Oppsummering av Ryggforeningens forslag:

1. Ordlyden i teknisk forskrift må inkludere hovedgruppen **sittehemmede** i alle bestemmelser som presiserer typer funksjonsnedsettelse.
2. I veiledningen til teknisk forskrift er det særlig viktig at sittehemning omtales for å unngå fremtidige fortolkningsproblemer.
3. Ryggforeningen anmoder om å bli konsultert når forvaltningsapparatet skal tilegne seg kunnskap om tilgjengelighet og tilrettelegging for personer med sitteproblemer.
4. Ryggforeningen ber om å være høringsinstans ved ytterligere forslag til lov- eller forskriftsendringer.

For Ryggforeningen i Norge
Oslo, 12. september 2006

Per Reidar Starås /s/
styreleder

Henrik Sinding-Larsen /s/
leder Helsepolitisk utvalg

Anne Solli
fungerende daglig leder